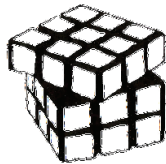

Praeconia

— *Liturgikus szakfolyóirat* —

Játék és liturgia
XI. évfolyam 2016/2. szám

Praeconia

Liturgikus szakfolyóirat
XI. évfolyam 2016/2. (18. szám)

Laptulajdonos:
A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia
Liturgikus Bizottsága

Főszerkesztő:
Dr. Pákozdi István

Szerkesztőbizottság:
Dr. Veres András, a MKPK Liturgikus Bizottságának elnöke
Dr. Dolhai Lajos, szakmai munkatárs
Dr. Kajtár Edvárd, a Liturgikus Intézet irodavezetője
Bata-Király Edina, nyelvi lektor

Felelős kiadó:
Dr. Veres András
püspök, elnök

Szerkesztőség:
1068 Budapest, Városligeti fasor 42.
praeconia@yahoo.com

A fedőlap-szimbólum Vámos István rajza.
Tördelte: Dr. Tamáska Istvánné.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

HU ISSN 1416-8359

Kiadja a MKPK Liturgikus Bizottsága
irodavezető: Dr. Kajtár Edvárd

Ár: 1350 Ft
Előfizetés egy évre (2 szám): 2400 Ft

Készült a Pharma Press Nyomdában
Felelős vezető: Gyulay László

ELŐSZÓ	5
TEMATIKUS TANULMÁNYOK	
HUGO RAHNER SJ: A játészó ember	6
SERGIO TELLAN O. CAP.: Játészik velünk az Isten?	13
IVANCÓ ISTVÁN: Isteni és emberi „színjáték” a bizánci egyház liturgiájában	19
BAGYINSZKI PÉTER ÁGOSTON OFM: A húsvéti gyertya fényjátéka	32
DOMENICO CRAVERO: Isten színe előtt játészani	42
FODOR JÁNOS: A misztériumjátékok	46
PÁKOZDI ISTVÁN: Karácsonykor játészunk	53
<hr/>	
EGYÉB TANULMÁNYOK	
HANS URS VON BALTHASAR: Belépni Istennel a sötétbe	58
CARLO MARIA MARTINI SJ BÍBOROS: A „presbiter”	62
RADÓ POLIKÁRP OSB: A szentmise bölcsőköra?	68
SÓLYMOS SZILVESZTER OSB: A liturgia istentisztelet – vagy Isten- és emberszolgálat?	78
LENGYEL ATTILA: Sólymos László Szilveszter OSB	86
DOLHAI LAJOS: Liturgikus imádságaink elemzése	89
TEMPFLI IMRE: Világi krisztushívök lektorrá és akolitussá avatása	96
HORVÁTH ZOLTÁN: A lelki áldozás	102
<hr/>	
DOKUMENTUMOK	
EDUARDO PIRONIO BÍBOROS: A papi reménység	106
Határozat Szent Mária Magdolna liturgikus ünnepléséről	111
LITURGIKUS ÉLET	
Beszélő kövek (riport P. Marko Ivan Rupnik SJ mozaikkészítő művésszel)	113
Áldozati oltár, de merre nézzen?	118
Egyetlen szó	119
Napközi imaórák liturgiája vasárnap	120
A szentmise mással való összetéveszthetlensége	124
Az irgalmas szamaritánus ikonja	127
Liturgikus horror	129
AKTUALITÁS	
A diakónusi szolgálat és szentáldozásuk	130
LITURGIKUS KÉRDÉS	
Hol legyen a kisgyermek helye a templomban?	131
SZEMLE	136
LATIN NYELVŰ TARTALOMJEGYZÉK	140

L. BURDA ZSUZSANNA

Szegények Zsoltára

Karácsony-közelben, imában
neveddel, Jézus!
Állunk a kapu alatt, a híd alatt,
az aluljárók védelmében,
fedél alatt.
Jézus! – ki ekkor születél
Betlehemben... Jászolban...
barmok közt, jó melegben...?
– vegyél védelmedbe!
Megkínzottan, megalázva,
ázva és fázva
mind elveszünk Uram!
Mint Te vesztél.
Kereszten feszültél,
véreztél,
meghaltál...
a Mennybe mentél
harmadnapon:
Visszajöttél
mindörökre
Uram?

Elgondolkodtató a Példabeszédek könyve szép képi leírása az isteni bölcsességről: „Alkotó munkája elején teremtett engem az Úr... ott voltam mellette, mint kedvence, napról napra bennem gyönyörködött, mindenkor az ő színe előtt játszadoztam. Ott *játszadoztam* az egész földkerekségen, s örömmel voltam az emberek fiai között...” (8,30-31) – Sokak öröme pár éve olvashatóvá vált magyar nyelven is Hugo Rahner jezsuita (a híres Karl Rahner öccse) *A játsszó ember* című könyve (Kairosz Kiadó, Bp., 2013). A játsszó Isten, a játsszó ember, a játsszó Egyház és a mennyei táncjáték nagy fejezetek megalapozzák azt a teológiát, amely nyitott a liturgia szabadsága, ugyanakkor rendje, derűje, nyugalma és örökkévalósága felé. Játék és liturgia nem ellentétes fogalmak, sőt összetartozók. Elemei a színek, az eszközök (gyertya, ruhák, füstölő, csengő, kis ampolnák stb.). Ezt bizonyítják e számunk tematikus tanulmányai: akár a keleti, akár a nyugati hagyományban.

Az egyéb tanulmányok nagy spektrumát nyújtják a liturgia élő és gazdag valóságának. A múltat idézi két kiváló bencés liturgikusunk: *Radó Polikárp* és *Sólymos Szilveszter* atyák. Cikkeikkel adózunk az előttünk járóknak.

A Dokumentumok rovatban is egy korábban szolgált, az életszentség hírében járt *Eduardo Pironio* bíboros elmékedését találjuk. Új rendelkezés Mária Magdolna ünnepének rangbeli változása.

A Liturgikus élet sok érdekes újdonsággal szolgál.

Az Aktuálitás a diakónusi szolgálatról tárgyal.

A Liturgikus kérdés a gyermekek templomi elhelyezkedését járja körül.

Szemle rovatunkban kilenc új könyvet mutatunk be.

Bár még egy kissé távol van, nem elég rá elég korán készülni: legyen az idei karácsonyi liturgiánk játékos, ugyanakkor fegyelmezett, egyházas, a Megtestesülés örömetől átjárt és belőle gazdagodó!

(Főszerkesztő)

A játsszó ember

„*Igyekezz haza gyorsan, ottbon vigadj, és ott játssz, ott tégy kedved szerint*” (Sir 32,12).

A játsszó emberről szóló tanítás első kezdeti csírái és végső kidolgozása egyaránt Aquinói Szent Tamás nevéhez fűződik: egyik írásának mottójául választotta Sirák fia fenti intelmét, és a következő merész, áttételes értelmezést fűzte hozzá:

„A bölcsesség művelésének megvan az a nagy előnye, hogy önmagában is teljes. Külső dolgokban ugyanis az ember sok minden segítségre szorul. A bölcsesség szemlélete azonban annál inkább meghozza az alkotó kedvét, mennél inkább keresi a magányt. Ezért szólítja föl a bölcs a fenti mottóban az embert: »És ott játssz!« Gondoljunk csak bele, hogy a bölcsesség szemléletét milyen találóan hasonlítja a játékhoz két dologban, amelyek a játék természetéből fakadnak: egyrészt azért, mert a játék örömet szerez, a bölcsesség szemlélete pedig a legnagyobb örömet rejti magában. Másrészt pedig azért, mert a játék nem irányul másra, önmagáért való. Ugyanez jellemzi azt az örömet is, amit a bölcsesség szemlélete szerez. Ezért maga az örök Bölcsesség is játékhoz hasonlítja saját örömét: »napról napra csak bennem gyönyörködött, mindig ott játszottam a színe előtt«” (Péld 8,30).¹

A Summa Theologicában Aquinói Szent Tamás szentelt néhány fejezetet a játsszó embernek, s ezekben pontosabban is kifejtette csodálatosan harmonikus, humanizmustól áthatott játék-tanát.² E tárgyban mindenekelőtt Arisztotelész Nikomakhoszi Etikájának köszönhetett sokat, hiszen az ehhez írt kommentárjában fel is vázolta a játsszani tudás nemes képességét, az „eutrapeliá”-t.³ Az „eutrapelosz” mindkét gondolkodó felfogásában olyan ember, aki az arany középutat képviseli a tréfacsináló (a minden áron való vidámság) és a merev, mogorva ember (a makacs komolyság) között. „Pihentető nyugalom és vidám játék egyaránt szükségesnek látszik az élet szempontjából” – állítja Arisztotelész.⁴ „A pusztá komolyság tehát abban az értelemben nélküli az erényt, hogy teljességgel megveti a játékot, ami pedig éppoly szükséges az emberi élethez, mint a pihenés” – így Aquinói Szent Tamás.⁵

Ez a görög bölcsesség a keresztény életbölcsesség középpontjába került. E tekintetben azonban Tamás nemcsak Arisztotelész adósa, hanem még inkább az ós- és az ókori egyház atyáinak. Szóhoz jut nála Szent Ágoston, aki szerint az igazi bölcsnek

1 Expositio s. Boëthium, De hebđ.

2 S. Th. II-II, q. 158. a. 2-4.

3 In decem libros Ethicorum Aristotelis ad Nicomachus Expositio 1, IV, 16.

4 Eth. Nic. IV, 14, 1128 b.

5 Eth. Mc. IV, 16. 1.

időnként lazítania kell szellemének feszült figyelmén.⁶ Ezzel kapcsolatban az aquinói szentnek eszébe jutnak csodálatos legendák is, amelyeket az atyáknál olvasott, az a jelenet például, amikor az idős Szent János apostol egy fogolymadárral játszik⁷, vagy amikor Paphnutiosz remete olyan kicsinynek érezte magát egy furulyázó rabló rejtett erényei mellett, amikor látni vélte, hogy annak haszontalan, eltékozolt élete mennyei boldogságban fog végződni.⁸ Mindannyiunknak, akik túl komolyan vesszük a célszerűséget vagy belegabalyodtunk az evilági élet értelmetlenségébe, szükségünk van a játzó emberről szóló életbölcesség gyógyító hatására. Az életet azonban csak az olyan ember képes szabad, lendületes erejű játékká formálni, aki előbb szigorú önfegyelmel megtanulta az önzetlenséget, a lemondást és a bensőségeséget. Aki ezen az úton eljutott a szív derűjéig, az mindent bele tud vonni életének játékába, „egy klasszikus szépségű Biblia-idézetet, egy egyházatya vagy a mise szövegének néhány mondatát éppúgy, mint egy Mozart-dallamot”.⁹ Az így formálódott embert örömteli szellemi szabadság, önmagán túllépő odaadás, derűvé lényegült csalódás jellemzi.

Fejtegetéseink során megkíséreljük, hogy az ókor és az ősegyház elfeledett kincseiből merítve az életnek, mint játéknak teológiai és vallási értelmezését adjuk. Amennyiben azt tartjuk, hogy a játzó ember a kultúra legmagasabb fokán álló lény, akkor a maga teljességében kell áttekintenünk mindazt, amit játéknak nevezünk. Ez olyan magatartásforma, amely a maga ősi egyszerűségében, ugyanakkor formai gazdagságában egyaránt nehezen írható le.

A JÁTÉK, MINT TESTI-LELKI TEVÉKENYSÉG

A játék mindenekelőtt az ember fontos testi-lelki tevékenysége: belső, lelki képesség sikeres kifejeződése látható testi gesztusok, hallható hangok tapintható anyaga formájában. Ebben az értelemben a játék valójában a szellem „játékos” hatása saját megtestesülésére, biológiai értelemben szépítő, formát alakító testgyakorlás, szellemi értelemben pedig művészeti tevékenység a maga legátfogóbb értelmében. Játékról akkor beszélünk, hogyha a szellem uralma a test fölött elérte a tökéletességét, a „mesteri” fokozat könnyed eleganciáját; amikor a szó, a hang vagy a gesztus a szellem készséges és hajlékony eszközévé vált; amikor az, ami fizikailag látható, önmagában teljes, belső gazdagság kifejeződése. Ezért a játék önmagáért való cselekvés, értelme van, ám célja nincs. Az öncélúan játzó gyermek, az önfeledten játzó zenész, a lángész, aki játszva alkot: ők testesítik meg az emberiség ősi vágyát, az akadálytalan, szabad, könnyed harmóniát lélek és test között.

6 De Musica II, 14.

7 CASSIANUS: *Collatio* 24, 21.

8 Vitae Patrum, VIII. 63.

9 HESSE, HERMANN: *Das Glasperlenspiel* I.